

NMT

Forum

Supplement til en TV-debatt

«Det brukne gevær har kastet lange skygger. Alle som før 1940 arbeidet med å reise forsvaret, har følt kulden av dem.»

(C.J. Hambro)

noe akademisk preget debatt i TV om hvorfor Norge kom med i krigen fikk mot slutten et forfriskende innslag. Uten snikk-snakk plasserte Norges tidligere forsvarssjef, general Hansen ansvaret for at det gikk som det gikk 9. april der det rettelig hører hjemme. På programlederens spørsmål: «Hva kan man si om den politiske ledelse i 1940?» svarte generalen kontant at det var vanskelig å ikke karakterisere den politiske ledelse som kriminelt naiv.

Statshistorikeren Ole Kr. Grimnes, som har utnevnt Nygaardsvoldregjeringen til helter, måtte føle seg ille berørt av generalens klare tale. For å undskylde helteregjeringen for dens manglende beredskap fremholdt Grimnes, visstnok støttet av professor Dahl, at man måtte huske på at Norge før krigen var et fattig land. Og det er selvfølgelig sant. Men Danmark var vel på den tid ikke noe utpreget rikt land. Likevel kunne daværende oberst Otto Ruge under foredrag i Militære Samfund 4/10 1937 opplyse: Utgiftene til utdannelse av en soldat i Norge lå under halvparten av hva man investerte i Danmark. «Og det var som kjent ikke overveldende», tilføyet obersten.

Jeg tvinges til å spørre de lærde herrer: Var det norsk fattigdom som gjorde at Arbeiderpartiet drev med sin energiske agitasjon og sitt oppvigleri mot norsk forsvar? I sin ypperlige bok «Mot stupet» gir Kjell Fjørtoft en rystende skildring av Arbeiderpartiets intense kamp mot forsvaret. Jeg nevner i kort form: Arbeiderungdom kommer i biler fra Oslo til Gardermoen for å påvirke rekruttene der til å nekte militærtjeneste. To kjente medlemmer av den senere helteregjering blir tatt for oppvigleri mot militærvesenet, en

av dem blir i tillegg dømt for militærnekting. Han ble senere forsvarsminister! I boken «Gubben» viser forfatteren bilder av en rekke arbeiderpartifolk som var noen av de mest energiske bekjempere av norsk forsvar. Lederen av flokken fikk senere hen borgerdådsmedaljen i gull!

Fikk så Arbeiderpartiets intense agitasjon mot forsvaret noen betydning 9. april 1940? Jeg overlater besvarelsen til kompetente personer. I «Historisk Supplement» uttaler C.J. Hambro: «Det var Arbeiderpartiets konsekvente og fanatiske agitasjon mot forsvaret som nedsatte forsvarsviljen i det norske folk og som ikke lot

noen av de menige upåvirket i noe parti.» På Norges Forsvarsforenings møte 14. nov. 1947 sa generalmajor Erichsen innledningsvis: «I virkeligheten hadde det norske folk lite, svært lite, å kreve av det forsvar som det hadde sulteforet på en slik måte i mange år at det teknisk sett var helt mindreverdige, men også på en slik måte at det er det verste at forsvarsånden og forsvarsviljen var forsøkt drept i folket.»

For å belyse at det ikke bare var naiviteten som var kritikkverdig, må jeg be om plass til følgende:

I 1925 foreslo Arbeiderpartiet hel avvepning, subsidiært at det fremsettes forslag som går ut på å avskaffe militærvesenet. I 1927 foreslo Arbeiderpartiet påny alle våpenøvelser sløyfet. I regjeringen Hornsruuds tiltrædelseserklæring 28/1 1928 ble det foreslått at alle årets våpenøvelser skulle sløyfes «samt forberede full avvepning.» I 1929 foreslo Arbeiderpartiet vernepliktløven opphevet, alle festninger nedlagt, militære fabrikker og verksteder avvirket. I 1933 foreslo Arbeiderpartiet at forsvaret skulle nedlegges og erstattes med en kyst- og landvakt. Om dette het det i forslaget: «Kystvakten skal utover dette oppsyn ikke ha noen krigsmessige oppgaver. Landvakten skal ikke innlate seg på krigshandling overfor direkte angrep på landet av andre makters militærstyrker eller overfor tilsiktede nøytralitetskrenkelser fra disse.» «Dette forslag om nasjonal selvoppgivelse ble fastholdt i forslagsform av Arbeiderpartiet i 1934», opplyser C.J. Hambro.

Da det har vært hevdet at Arbeiderpartiet radikalt la om sitt syn på forsvaret etter at partiet 20/3 1935 hadde fått regjeringsmakten, må jeg la leseren bedømme om dette helt stemmer. Primo februar 1936 spurte Hambro forsvarsminister Torp: «Vil Arbeiderpartiet gå til alminnelig isolert avrustning eller ikke?» Torp svarte bl.a.:

PÅ FLYTTEFOT

Håkull flytter alt – over alt.
Vi kan tilby flytting, lagring,
pakking og assurance
i inn- og utland.

HAKULL

Kontakt vår flytteavdeling
i Sandnes på tlf. (04) 67 73 00
eller et av våre
avdelingskontorer.

Hovedkontor: SANDNES

Avdelingskontorer:

Kristiansand S:
(042) 23 335

Oslo:
(02) 83 52 50

«Jeg vil allikevel fremholde at regjeringens – regjeringspartiets – stilling til militærvesenet er kjent. Vi har ikke endret vårt prinsipielle syn i så henseende. Under trontaledebatten samme år sa Torp bl.a.: «Men vi går her ut fra det som må være ledetråden for hele vår militærpolitikk, nemlig at Norge vil ikke og kan ikke føre krig.» Så sent som i lukket stortingsmøte 16/12 1939 ga Stortingets visepresident, Magnus Nilssen, uttrykk for det samme: «Nøytralitetsvernet må være helt passivt. Om en krigførende makt setter i land militære styrker eller gjennomfører andre tiltak på norskekysten, så må vi ikke gi oss til å fyre løs.»

Jeg oppfattet herr Grimnes slik at han ville unnskyldte regjeringens manglende forsvarsberedskap med at stortingsflertallet var borgerlig. Ja, det er riktig. Venstre har i flere forbindelser vært et haleheng til Arbeiderpartiet, så også i forsvarspolitikken i mellomkrigstiden. I en artikkel i «Tidens Krav» 14. mars 1939 ble Mowinkel av Olav Oksvik (A) skamrost for den støtte Venstre hadde gitt Arbeiderpartiet. Men på et punkt er det en enorm forskjell på Venstre og Arbeiderpartiet. Meg bekjent drev ikke Venstre med oppvigleri, oppfordring til militærstreik o.lign. Det var Arbeiderpartiet alene om. Radikale Folkeparti viste også stor svikt i forsvarsspørsmål. Ved en anledning sviktet også Ivar Lykke (H).

Mange har spurt: Hvorfor gjorde ikke forsvarsvennene mer for å bygge opp norsk forsvar? Svaret på dette ga general Halvor Hansson som vitne i Quislingsaken: «Problemet for forsvarsvennene var egentlig nærmere hvor meget som kunne forhindres av ødeleggelse, enn hva som kunne gjøres av virkelig oppbygningsarbeid.» En forsvarsvenn fortjener å bli nevnt: Stortingsmann Svend Nilsen (H) fore-

slo mobilisering etter Altmark-affæren. Dersom hans forslag var blitt vedtatt hadde vi neppe fått noe 9. april.

Her må jeg innskytte hva som står på side 61 i Undersøkelleskomisjonens Innstilling: «I samtaler med Koht etter Altmark-affæren lot den tyske sendemann dr. Braüer, ham tydelig forstå at den tyske regjering ikke ville nøye seg med diplomatiske protester eller undskyldninger, men at den ville kreve at Norge i gjerning skulle vise at det kunne verne om sitt sjøområde. I motsatt fall måtte Norge regne med at Tyskland ville gripe inn.» En så klar tale burde Koht ha forstått.

I det debattprogram jeg nevnte innledningsvis fikk general Bull-Hansen spørsmålet: «Hvorfor vil du si at det var kriminelt naivt?» Generalens kloke svar lød: «Kriminaliteten ligger jo i at man sitter med ansvaret for en nasjons sikkerhet, med ansvaret for enkeltlivene man sender i felt.» Etter

min oppfatning var det verste med 9. april at regjeringen ikke kjente noe ansvar for de menn den sendte i felt. For hvordan var situasjonen? Det manglet klær, feltkjøkkener, telter, stålhjelmer, vinterutstyr etc.» Og hør nå hva Kommisjonen forteller: *Det fantes for Hæren ammunisjon bare til 3 slagdagers behov!* Ikke rart Administrasjonsrådets formann uttalte: «Med det utstyr våre soldater hadde fant han uforsvarlig at vår ungdom så å si nakne ble sendt fram til kamp.»

Det «helteregjeringen» gjorde i april dagene 1940 var å sende spjelingen Norge, uten hansker, inn i ringen til en topptrimmet Mohammed Ali (Tyskland). Hvor ansvarsbevisst, klokt og riktig dette var stiller jeg spørsmålstegn ved.

Studerer man 1940-historien grundig vil man finne at det mange steder var pasifister og personer som hadde brutt ned forsvarer som var de ivrigste til å velge kamplinjen. Selv tok de il noe ansvar for det nederlag som nødvendigvis måtte komme. For å bortforklare sin skyld og sitt ansvar er mange offiserer blitt stemplet som tvilsomme, udugelige og feige. Det siste motsies klart av det faktum at av falne og sårede norske militære under krigen i 1940 var hele 11½% offiserer. I den finske vinterkrig var på finsk side det tilsvarende prosenttall 4.

For de forsvarsvenner som måtte ønske en nærmere innføring i det her berørte tema vil jeg anbefale Kjell Fjørtofts bok «Mot stupet». Fjørtoft utnevner ingen helter. Men han gjør sitt beste med å gi oss en korrekt historie. I motsetning til de såkalte fagtorikere synes hans motto å være det samme som professor Jens Arup Seip har gitt uttrykk for: «En historikers oppgave er ikke å kle på, men å kle av.»

John Sand

Toro Storkjøkken
...det beste
utgangspunkt
for god mat.

TORO
STOR-
KJØKKEN

Rieber & Søn A/S Nostegt. 58.
5011 Bergen Tlf. (05) 96 70 00

TRONDHJEMS ELEKTROMOTOR A/S

Klæbuvn. 196 – Postboks 6075 – 7003 Trondheim
Tlf.: 07-96 84 11 – Telefax 07-96 84 48